

MOLL, Francesc de B. (2006): *Gramàtica històrica catalana*. Edició corregida i anotada per Joaquim Martí Mestre, amb la col·laboració de Jesús Jiménez. València: Universitat de València, 435 p. (Biblioteca Lingüística Catalana, 31).

Temo que potser no seran pocs els lectors que, en llegir la fitxa biblioteconòmica que acabo d'escriure, hi passaran de llarg «perquè ja coneixen bé (i sovint consulten) l'anunciada gramàtica històrica» (sia en castellà, 1952, sia en la versió catalana de 1991). I no és això: la meva primera tasca d'avui és

de fer-los sabedors que la nova edició del llibre de Moll que ara tinc la satisfacció d'exposar, representa, així de cop, un salt de mig segle en el nombre de dades, en l'evolució de la llengua i en la bibliografia pertinent, respecte a l'ús que hom podia fer de l'anterior versió de 1991. Que els lectors responsables s'aturin, doncs, abans de girar pàgina: fins a un cert punt, tenen a les mans una gramàtica històrica que, tot mantenint les maneres, l'estructura i el pensament de Francesc de B. Moll, és com si fos novament redactada per ell, gràcies als qui l'han sabut interpretar com ell era en la realitat, tot afegint-hi llur saber i llurs noves coneixences.

Explicuem-nos. Ja a l'hora de preparar la somniada primera versió catalana de la gramàtica (que aparegué el 1991), Moll, que tenia notes manuscrites esparses per a millorar-ne el text el dia que pogués dedicar-s'hi, havia hagut de retre's a l'evidència: raons de salut, que afectaven la seva feble longevitat, el convenceren que havia de renunciar a refer ell mateix la seva obra. I així ho reconegué: «Valia més de publicar-ne el text en català (i sense canvis), que no pas deixar-lo caure en l'oblit». Era l'any 1984, quan la Universitat de València l'investia Doctor *Honoris Causa*, i, si a ell li recava de no poder correspondre-hi d'una manera més digna, la veritat és que l'*alma mater* valenciana es multiplicava sense fer soroll i preparava el millor homenatge que podia rubricar aquell honorífic Doctorat. I què seria això del «millor homenatge»? Dit en pocs mots: entre 1991 i 2006 han passat quinze anys més, a la fi dels quals la *Gramàtica històrica catalana* avui (2006) és el resultat d'una transformació extraordinària, que presentaré breument en això que segueix. Moll roman en el viu record dels qui l'estimaven i dels qui continuen treballant amb les seves eines. D'ací que avui parlem de la *Gramàtica històrica catalana* (2006), que ateny el seu punt més alt, gràcies a la Universitat de València i a tots els qui, a petició seva, hi han col·laborat.

Trets importants d'aquesta nova versió de la *Gramàtica* de 2006. Deixeu-m'ho dir amb paraules d'Antoni Ferrando Francès, catedràtic de la Universitat de València que ha intervingut a fons en la dita transformació extraordinària. «El llibre... no es presenta com una mera reedició de la traducció, sinó com una revisió en profunditat del text de 1991, que afecta no solament les errades advertides, sinó també la presentació. El text ha conservat la morfologia i l'accentuació oriental d'aquella versió, no solament en atenció als orígens geogràfics de l'autor [Moll, que, com sabem, era menorquí de naixença i mallorquí de residència], sinó a uns destinataris majoritàriament acostumats a aquestes convencions; s'han substituït les representacions fonètiques fetes d'acord amb el sistema de la *Revista de Filología Española* pels signes de l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI); s'ha fet un buidatge de totes les obres citades per Moll per tal de completar el repertori bibliogràfic final i se n'ha regularitzat el sistema de citació. Ara bé, potser la gran novetat d'aquesta edició rau en l'aportació de Joaquim Martí Mestre [professor de la Universitat de València], que ha preparat unes breus però denses notes a peu de pàgina, que permeten a l'estudiós de posar-se al dia quant a l'*status quaestionis* de cada tema tractat, ja que ens forneixen les contribucions bibliogràfiques més rellevants a la nostra bibliografia lingüística dels darrers cinquanta anys.»

Voldria insistir en aquesta aportació de Joaquim Martí Mestre, per tal com amb el seu treball d'annotació i de complementació de la *Gramàtica* (que depassa 450 notes i afegits) i que, en incorporar-hi els materials que han estat elaborats en els darrers cinquanta anys de florida bibliogràfica, ha estat tan generós que, «deixant de banda un possible projecte d'actualització que li hauria resultat personalment més rendible, però que inevitablement hauria desfigurat l'obra original» (i ara és n'Aina Moll qui us parla), «s'ha aplicat a reunir l'abundosa bibliografia que s'ha generat sobre el tema en els darrers cinquanta anys i a posar-la –amb els comentaris crítics adients–, a disposició del lector per mitjà d'un gran nombre de notes a peu de pàgina que li permetran de fer-se càrrec de la situació actual dels coneixements i de les diferents hipòtesis avui en debat respecte de molts dels punts tractats».

L'estructura material de la gramàtica renovada de Francesc de B. Moll és, com ja era d'esperar, la que la romanística de cap a la fi del segle XIX deixà establerta, per obra de Friedrich Diez, Gustav Gröber i Wilhelm Meyer-Lübke i que llurs col·laboradors i deixebles anaren matisant i retocant, fins a fer-ne un prototip que ha favorejat totes les aplicacions (gramàtica històrica, comparada, descriptiva, contrastada, estructural, funcional, descriptiva i tantes d'altres modalitats). Com és sabut, l'esmentat prototip es basa en l'origen, la formació i la història de la llengua, la fonètica, la morfologia, la creació de mots i la sintaxi (i, és clar, la bibliografia lingüística). Per tant, resulta que és a) gràcies a una *tradi-*

ció sòlida i oberta i a l'estudi clar i eficaç del tema de la llengua (encaminats per Francesc de B. Moll), i b) gràcies a una *innovació* que és el triple fruit 1-d'una acció conjunta (intel·lectual i material) de la Universitat de València, 2-d'una altra acció (moral) d'Aina Moll i la seva família i 3-d'una tercera acció (col·lectiva, adherent i entusiasta) d'amics, col·legues, lletrats, estudiants i apassionats de la llengua catalana, que hem aconseguit una situació privilegiada per a l'estudi de la llengua catalana. És, doncs, regraciant els qui poden i volen salvar la llengua, que donem la benvinguda a l'obra que, sorgida a començos del segle XXI, ens ajudarà a no flaquejar en la dita tasca.

Espero que els lectors em permetran que acabi la recensió de la lloada *Gramàtica històrica catalana* de Francesc de B. Moll, tot parlant-ne ara una mica des de la meua qualitat d'autor d'una altra (o de l'altra?) *Gramàtica històrica catalana* (publicada l'any 1951, uns mesos abans que la que ara, molt transformada, ha atès el 2006). Passaré per alt (perquè ja se'n deu haver parlat prou i massa) de contar com ens adonàrem Moll i jo que ambdós estàvem enllestint sengles gramàtiques històriques, sense saber l'un allò que l'altre feia (i a l'inrevés, quant a aquest respecte a aquell). El dia que ho descobrírem, dinant a casa meua (devia ésser a la primavera de 1951), la meua gramàtica ja estava en proves d'impremta i la de Moll, pendent de rebre els últims retocs en el manuscrit. Encara asseguts a taula a casa, la primera cosa que férem Moll i jo fou de felicitar-nos perquè havíem coincidit en llançar-nos a fer una obra que feia tanta falta, i la segona cosa, que estàvem segurs que, a diferència d'allò que passa tan sovint entre col·legues i amics (que s'enemisten greument si coincideixen en tractar un mateix tema, sense saber-s'ho l'un de l'altre), mentre que a nosaltres, la felicitat coincidència ens reforçaria l'amistat que ens unia, com així fou fins a la fi.

Superats aquests prolegòmens, les nostres dues gramàtiques sortiren al mercat l'any 1952 (la meua, datada el 1951), col·legues de pertot arreu les saludaren amb paraules elogioses i tots ens acostumàrem a la nova realitat bibliogràfica. Era curios de verificar que, havent-nos trobat els autors obligats per força a beure dades de les mateixes fonts en un 90 % llarg de casos, en abundoses notes bibliogràfiques les citacions repetien sistemàticament els noms de Badia i Moll, en iniciar la llista bibliogràfica corresponent. Tots dos ho comentàvem sovint i sempre en conclouíem que la facècia ens feia més amics. I això, tant quan el temps bufava a favor nostre, com quan se n'havia trabucats la direcció i ens en planyíem. Penso en una recensió de les nostres dues gramàtiques històriques que publicà Joan Coromines (1958 i altres reedicions), en la qual ell en parlava molt severament (sobretot de la meua), i, a propòsit, referint-s'hi a diversos col·legues a qui ell havia retret errors greus (Gerhard Rohlfs, Arnald Steiger, Andrea Schorta i W. D. Elcock), afegia, amb una ironia molt seva: «No diran Badia i Moll que no els poso en bona companyia». Badia i Moll continuaren junts i amics.

Les dues gramàtiques seguiren rutes paral·leles. Les edicions originals en castellà s'havien exhaurit i, d'altra banda, ja no existien obstacles perquè fossin traduïdes al català. Al català, doncs, foren ambdues traduïdes i ambdues veieren com se'ls eixamplava el camp de difusió de nous exemplars. Com de costum, els nostres noms anaven l'un al costat de l'altre en les citacions bibliogràfiques, i així seguiren fins que els nostres camins es distanciaren: a) jo, ple de noves inquietuds (i publicacions inherents), i també ple d'activitats que en consciència no podia abandonar, vaig renunciar a posar al dia la meua gramàtica històrica (vell somni meu, atractiu i temut, de 1951 ençà), mentre que b) Joaquim Martí Mestre, empès per la Universitat de València i amb una preparació excel·lent (que, si jo havia tingut en part fa temps, ara ben poca cosa me'n quedaria), es llançava a la magnífica tasca de fer, de la gramàtica de Moll de 1952, la *Gramàtica històrica catalana* del segle XXI. A més a més, aquesta solució ha fet que de retop, gràcies a la manera honesta de treballar de Martí, les meves discretes aportacions a la gramàtica que ara desapareix (d'una faisó que vull creure digna), continuïn donant testimoni en el llibre que acabo de presentar.